

SIRBİSTAN

SIRBİSTAN Tarım Sektörü Ülke Yatırımcı Rehberi

2024

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	2
GENEL BİLGİLER	3
EKONOMİK GÖSTERGELER	4
LOJİSTİK.....	4
HUKUKİ ALTYAPI	5
TERCİHLİ TİCARET ANLAŞMALARI	5
BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER.....	6
SIRBİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU	7
TARIM SEKTÖRÜ	8
ARAZİ KULLANIMI	10
İKLİM.....	11
BİTKİSEL ÜRETİM	12
EKİM ALANLARI	12
VERİM	14
ÜRETİM MİKTARI.....	16
HAYVANSAL ÜRETİM	18
ÜRETİM MİKTARI.....	18
HAYVAN VARLIĞI	19
ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	20
DIŞ TİCARET.....	22
DIŞ TİCARET ORTAKLARI	22
SIRBİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	23
TARIM ÜRÜNLERİ İHRACATINDAKİ BAŞLICA ÜLKELER	23
SIRBİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	24
TARIM ÜRÜNLERİ İTHALATINDAKİ BAŞLICA ÜLKELER	24
ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI	25
ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI	25
TÜRKİYE-SIRBİSTAN TİCARETİ	26
TÜRKİYE'NİN SIRBİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	26
TÜRKİYE'NİN SIRBİSTAN'DAN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNLERİ	27
TÜRKİYE'DEN SIRBİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER	28
YATIRIM ORTAMI	29
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	31
BANKACILIK	32
VERGİLENDİRME	34
KAYNAKÇA	36
SONSÖZ VE İLETİŞİM	37
.....	37

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği	European Union (EU)
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı	Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)
BİK	: Bölgesel İş Birliği Konseyi	Regional Cooperation Council
BM	: Birleşmiş Milletler	United Nations (UN)
CEFTA	: Orta Avrupa Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması	Central European Free Trade Agreement
DB	: Dünya Bankası	World Bank (WP)
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü	World Trade Organization (WTO)
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği	European Free Trade Association
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması	General Agreement on Tariffs and Trade
GDAÜ	: Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci	South-East European Cooperation Process (SEECP)
IMF	: Uluslararası Para Fonu	International Monetary Fund
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü	Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC)

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	Sırbistan Cumhuriyeti
Nüfus bilgisi ve istihdam verileri	6.611.000 (IMF, 2024) İşgücü: Tarım %17,8 Sanayi %25,6 Hizmet %56,6
Dil (Resmi diller)	Sırpça (Macarca, Boşnakça, Roman, Arnavutça)
Yüzölçümü	77.474 km ²
Başkenti	Belgrad
Başlıca Şehirleri	Belgrad, Novi Sad, Nis, Kragujevac
Yönetim Şekli	Parlamentar Demokrasi
Devlet Başkanı	Cumhurbaşkanı Aleksandar Vučić
Siyasi ve İdari Yapısı	<p>Sırbistan'ın yönetim şekli parlamenter demokrasi olup, özellikle dış politika alanında geniş yetkilere sahip Cumhurbaşkanı, doğrudan halk oylamasıyla, beş yıl için seçilmektedir.</p> <p>Sırbistan Ulusal Meclisi ise 250 sandalyeden oluşan tek kamaralı bir yasama organı olup, ülkede meclis seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır.</p>
Coğrafi Konumu	<p>Sırbistan, Avrupa'nın Güney Doğusunda, Balkan Yarımadası'nın orta kesiminde bulunmakta, Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan Pan Avrupa Koridorunda yer almaktadır.</p> <p>Ülkedeki coğrafi özellikler bölgeden bölgeye farklılıklar göstermektedir. Ülkenin kuzeybatısında Voyvodina'yı kapsayan bölgede verimli ovalar, Sumadiya'da alçak tepeler, ülkenin doğusu, ortası ve batısında ise yüksek dağlık bölgeler göze çarpmaktadır. Ülke ormanlık alanlar bakımından zengindir.</p> <p>Ormanlar ülke topraklarının yaklaşık 28.580 km²'sini kaplamaktadır. Sırbistan'da akarsuların toplam uzunlukları 3.180 km'dir. Ülkenin en önemli akarsularından biri olan Tuna nehri 589 km uzunluğa sahiptir.</p>

Kaynak: (Anonim a, 2024)

EKONOMİK GÖSTERGELER

GSYİH	81,8 Milyar \$ (IMF, 2024 tahmini)
Ülkenin ekonomik büyüme hızı	% 3,5
Kişi başına düşen milli geliri	12.4 \$ (IMF tahmini, 2024)
Tüketici fiyat enflasyonu	% 5,3 (IMF tahmini, 2024)
İhracat/ ithalat	İhracat: 30,8 Milyar \$/ İthalat: 39,6 Milyar \$
İşsizlik oranı	% 9 (IMF tahmini, 2024)
İşgücünün sektörel dağılımı (%)	Tarım %17,8 Sanayi %25,6 Hizmet %56,6
İnsani gelişmişlik endeksi (HDI)	0,805 (HDI değeri)/ 65. Sırada (193 ülke arasında) (UNDP, 2024)
Dünya Bankası iş yapma kolaylığı endeksi	44. sırada (190 ülke arasında) (DB, 2024)
Ekonomik serbestlik endeksi	60. Sırada (184 ülke arasında) (Heritage, 2024)
Küresel rekabetçilik açısından durumu	72. Sırada (142 ülke arasında) (DB, 2024)
GSYİH'nin sektörel dağılımı	Tarım: %9,8 Sanayi %41,1 Hizmetler %49,1
Asgari ücret / Tarımsal asgari ücret (Sırp Dinarı-RSD)	49,399
Doğal kaynakları	Petrol, doğalgaz, kömür, demir, bakır, çinko, antimon, krom, altın, gümüş, magnezyum, pirit, kireç, mermer ve tuz
Başlıca tarımsal üretim	Buğday, mısır, ayçiçeği, şeker pancarı, üzüm, şarap, domates, biber, patates, kırmızı et, domuz eti, süt ve süt ürünleri

Kaynak: (Anonim b, 2024)

LOJİSTİK

Havalimanı sayısı ve ihracat ithalat gümrük kapısı sayısı	5 Havalimanı / 2 Uluslararası Havaalanı
Denizle olan bağlantısı (kıyısı var/yok)	Yok
Liman bağlantısı (Liman var/yok),	Yok

HUKUKİ ALTYAPI

Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi/Yeri	RG Tarih/No
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İmzalanan Serbest Ticaret Anlaşması (2018 yılında revize edildi)	01.06.2009, İstanbul	3.7.2010/27630
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tarımsal İşbirliği Konulu Mutabakat Zaptı	28.09.2011, Ankara	3.5.2013/28636
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ormancılık Alanında İşbirliği Anlaşması	10.10.2017, Belgrad	9.4.2018/30386
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Su Alanında İşbirliği Anlaşması	10.10.2017, Belgrad	12.4.2018/30389
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Orman Yangınları ile Mücadele Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı	07.09.2022, Belgrad	İç onay sürecinde

TERCİHLİ TİCARET ANLAŞMALARI

Ülke Adı	İmza Tarihi	Yürürlük Tarihi
Amerika Birleşik Devletleri	1 Ocak 1976	
Avrupa Birliği	1 Aralık 2000	
Avustralya	1 Ocak 1974	
Ermenistan	10 Ekim 2016	
Japonya	1 Ağustos 1971	31 Mart 2031
Kazakistan	10 Ekim 2016	
Kırgızistan	10 Ekim 2016	
Rusya Federasyonu	1 Ocak 2010	10 Ekim 2016
Rusya Federasyonu	10 Ekim 2016	

Kaynak: (Anonim c, 2023)

BAŐLİCA ULUSLARARASI ÜYELİKLER

İkili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı ticari ilişkiler

AB, Rusya, Türkiye, Belarus, Kazakistan, EFTA ve CEFTA Ülkeleri ile Serbest Ticaret Anlaşmaları

Üyesi olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar

DTÖ, BM, Avrupa Konseyi, IMF, AGİT, EFTA, GDAÜ, BİK, KEİ, Dünya Bankası

Kaynak: (Anonim a, 2024) (Trade, 2024)

SIRBİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU

Sırbistan, Aralık 2009 tarihinde EFTA ülkeleri ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalamıştır. Sırbistan'ın, Türkiye, Kazakistan ve Beyaz Rusya ile Serbest Ticaret Anlaşmaları, ABD ile de Tercihli Ticaret Anlaşması bulunmaktadır.

Avrupa Birliği'ne üye olmayan Merkezi ve Güneydoğu Avrupa ülkelerinin oluşturduğu Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması'na (CEFTA) taraf olan ülkelerden biri olan Sırbistan, Bağımsız Devletler Topluluğu dışında Rusya Federasyonu ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalayan tek ülkedir.

Sırbistan 2006 yılından bu yana CEFTA üyesidir. CEFTA; Sırbistan, Kuzey Makedonya, Karadağ, Bosna Hersek, Arnavutluk, Moldova ve Kosova dahil olmak üzere merkez ve güneydoğu Avrupa ülkeleri arasında çok taraflı bir serbest ticaret anlaşmasıdır. CEFTA'nın öncelikli hedefi, üyeleri arasında ticaret ve yatırımı kolaylaştırmak ve genişletmektir. CEFTA, sadece Güney-Doğu Avrupa ülkelerini içeren yaklaşık 30 milyon kişilik bir pazarı yaratmıştır. CEFTA Anlaşması ve yaptığı diğer bölgesel ve ikili ticaret anlaşmaları ile Sırbistan, AB, ABD, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Türkiye, Güneydoğu Avrupa, Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması Ülkeleri ve Beyaz Rusya'yı da kapsayan 1,3 milyar kişilik bir ticari pazarın merkezinde bulunmaktadır.

AB ile Sırbistan arasında 2009 yılında imzalanan İstikrar ve Ortaklık Anlaşması çerçevesinde, Sırbistan ve AB arasındaki ticaret, gümrük vergisinden muaf olarak gerçekleşmektedir.

Sırbistan'da dış ticaret ile ilgili konuları düzenleyen başlıca yasalar Dış Ticaret İşlemleri Yasası, Gümrük Yasası, Gümrük Tarifeleri Yasası ve İthalat ve İhracat Rejimlerinde Ürünlerin Sınıflandırılması Yasasıdır. Yasa temel olarak, dış ticaretin liberal olduğunu ve herhangi bir kısıtlamanın bulunmadığını belirtmektedir. Sırbistan Dış Ticaret Yasası, özellikle bir önceki kıyasla, daha liberal bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

1 Ocak 2004'ten beri yürürlükte olan Gümrük Yasası ise Avrupa Birliği standartlarına göre ve AB'nin gümrük yasaları esas alınarak hazırlanmıştır. Sırbistan dış ticaret ile ilgili yasalarını düzenlerken Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Gümrük Örgütü'nün tavsiyelerini dikkate almakta ve GATT tarafından belirlenen düzenlemelere ve AB'nin düzenlemelerine uyum sağlamayı hedeflemektedir.

Sırbistan gümrükleri, halen ithalat sürecine ürünler üzerindeki kontrolünü devam ettirmektedir. Bu durum ürünlerin ithalatında çeşitli sıkıntılara ve gecikmelere neden olabilmektedir fakat bu durumun ortadan kaldırılması için düzenlemeler yapılmaya devam edilmektedir. Diğer taraftan her ne kadar ithalat yasalarıyla basitleştirilmiş olsa da uygulamada henüz tam anlamıyla uyum sağlanamamıştır. Sırbistan Gümrük Kurumu uygulamanın yasalara uygun yapılabilmesi için çalışmalarına devam etmektedir (Anonim b, 2024).

TARIM SEKTÖRÜ

Sırbistan İstatistik Ofisi verilerine göre, Sırbistan'da GSYH'nin %6'sını oluşturan tarım sektörü, bu oranın AB'de ortalama %2 olduğu dikkate alındığında, ekonominin güçlü sektörleri arasında yer almaktadır. İstihdamın %21'i bu sektör tarafından yaratılmaktadır. Bu sebeple, kırsal alanların kalkınması için oldukça önemlidir. İklim ve coğrafi koşullarda tarımsal işleme yapılmasına oldukça elverişlidir. Ülkenin yaklaşık 5,2 milyon hektarlık tarımsal alanının yaklaşık %65'i (yaklaşık 3,4 milyon hektar) ekilebilir/kullanılabilir durumdadır ve yaklaşık %85'i kişilere aittir. Önemli ölçüde hububat/tahıl (mısır ve buğday başta olmak üzere), şeker pancarı, ayçiçek, patates, soya, erik, elma, üzüm, böğürtlen, yaban mersini, ahududu vb. kırmızı orman meyveleri, vişne başta olmak üzere meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Tarım sektörünün yoğunlaştığı bölge ülkenin kuzeyinde yer alan Vojvodina bölgesidir. Bağcılık, sofralık üzüm ve şaraplık üzüm üretimi ile tüm ülkeye yayılmıştır. Toplam 110.000 ton/yıl üretimiyle Sırbistan, Rusya ve Meksika'dan sonra dünyanın en büyük 3. ahududu üreticisidir. Sırbistan'ın milli gelirinin %10'undan fazlasını oluşturan gıda endüstrisinde 15.000 fazla gıda işletmesi faaliyet göstermekte olup bunların yaklaşık %90'u mikro, küçük ve orta ölçekli girişimlerdir. Ayrıca, söz konusu sektör 100.000'den fazla kişiye istihdam sağlamaktadır. 4,7 milyar avroya ulaşan geliri ile gıda endüstrisi, Sırbistan'ın ihracatının yaklaşık %16'sını oluşturmaktadır. Tarım ve gıda endüstrisinde Sırbistan'ın en büyük ticaret ortağı AB'dir. Tarım ve gıda ürünleri ihracatının yaklaşık %55'i, ithalatının da %50'si AB ülkeleri ile yapılmaktadır. Bu sektördeki ikinci ticaret partneri ise CEFTA ülkeleri olup ihracatın %40'ı, ithalatın ise %35'i bu ülkelere yapılmaktadır. AB ve CEFTA ülkeleri ile ciddi düzeydeki dış ticaret, bu ülkeler ile belirli gıda ürünleri hariç gümrük vergilerinin kaldırılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Hayvancılık sektörüne bakıldığında, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nden alınan bilgilere göre, ülkede 2022 yılı sonunda yaklaşık 800 bin adet büyükbaş, 2,6 milyon adet domuz, 2 milyon adet küçükbaş ve 14.624 bin adet kümes hayvanı bulunmaktadır. Hayvancılık sektörünün de gelişmiş olması nedeniyle, ülkede önemli ölçüde et ve süt ürünleri (yılda yaklaşık 75 bin ton dana eti, 305 bin ton domuz eti, 28 bin ton koyun eti, 115 bin ton kümes hayvanı eti ve 1.468 milyon litre süt) üretimi de gerçekleştirilmektedir (FAOSTAT, 2024). Sırbistan'da tarım sektörü, verimlilik ve üretim artışı bakımından potansiyel arz etmektedir. Sektörün uygulanacak doğru politikalarla orta ve uzun vadede ülkenin ekonomik büyümesinde kilit rol oynayacağı düşünülmektedir.

Sırbistan, tarımsal bakımdan olağanüstü doğal kaynaklara ve eski Yugoslavya zamanına dayanan köklü bir geleneksel üretim geçmişine sahip olmasına rağmen, sektör hala modern teknolojiden yoksundur. Bu sebeple, özellikle gıda işleme endüstrisi (hayvan yetiştiriciliği-et ve süt ürünleri entegre tesisi, meyve sebze işleme, maden suyu ve meyve suyu vb.), Sırbistan Hükümeti tarafından yabancı yatırımcı çekilmesi amacıyla özel yatırım teşvik paketi ile desteklenen sektörler arasındadır (<http://ras.gov.rs/en/sector/agri-food-industry>). Bunlardan en önemlileri AB'nin ortak tarım politikasına uyum sağlamak amacıyla sunulan IPA fonları, Dünya Bankası tarafından sunulan hibe ve krediler, Tarım, Ormancılık ve Su Yönetimi Bakanlığı ile Vojvodina özerk bölgesi tarafından sunulan

teşviklerdir. Sırbistan çiftçileri yeni makine ve ekipman alımı, tesislerin inşaaı, yenilenmesi veya genişletilmesi konularında desteklemekte olup bu kapsamdaki öncelikli sektörler et, süt, meyve, sebze, yumurta, üzüm ve diğere tarım ürünleridir. Bu kapsamda, tarım endüstrisinin ülke ekonomisindeki önemli yeri dikkate alındığında tarım makinası, sulama ekipmanı, soğuk hava deposu, dondurma ekipmanı, işleme ve paketleme ekipmanı gibi araç ve gereçler açısından ülkemiz ihracatçılara önemli fırsatlar sağlayabileceği değerlendirilmektedir (Anonim d, 2024).

Arazi satın almaya/kiralamaya uygunluk durumu

Yabancıların, müteakiliyet koşulları altında, Sırbistan'da gayrimenkul üzerinde mülkiyet edinebileceği genel kuralına bir istisna olarak, 2006 tarihli Tarım Arazisi Kanunu¹ (Resmi Gazete No. 62/2006), yabancıların Sırbistan'da tarım arazisi sahibi olmasına izin vermemektedir.

Yabancılar, tarım arazisi edinebilecek yerel şirketler kurarak bu kısıtlamanın üstesinden gelebilir, bu da yabancıların yerel iştirakleri aracılığıyla dolaylı olarak tarım arazilerini kontrol etmesine neden olur. Devlete ait tarım arazileri, Devlet tarafından yönetilir, yani ihale usulüyle ancak yalnızca tarımsal amaçlarla kiralanır. Devlete ait tarım arazileri ilke olarak satılık değildir.

Tarım arazisi edinilmesi halinde, komşu parsellerin maliklerinin araziye satın alma konusunda rüçhan hakkına sahip olduğu dikkate alınmalı ve araziye satan kişi, komşu arazi sahiplerine bu araziye satma niyetini bildirmelidir (Anonim f, 2023).

Sırbistan yasaları tarım arazilerinin yabancı gerçek ve tüzel kişilere kiralanmasına imkân tanımamaktadır.

¹ Tarım Arazileri Yasası'nın (Resmi Gazete No.62/2006, 65/2008, 41/2009, 112/2015, 80/2017 ve 95/2018) 1. maddesindeki hükümler, AB toplulukları ve üye devletleri arasındaki istikrar ve ortaklık anlaşmasını müteakip bu Yasa ile aksi belirtilmedikçe, yabancı bir gerçek tüzel kişinin (AB vatandaşı hariç) tarım arazisine sahip olamayacağını açıkça belirtmektedir (Anonim e, 2023).

ARAZİ KULLANIMI

Parametreler	Değer
Sırbistan yüzölçümü (bin ha)	8.499
Tarım arazisi (bin ha)	3.485
Tarım arazisi (arazi alanının yüzdesi)	41
Ekilebilir arazi (bin ha)	2.819
Ekim alanı (bin ha)	2.615
Sulanan tarım arazisi (bin ha)	52
Orman alanı (bin ha)	2.723
Orman alanı (arazi alanının yüzdesi)	32
Tek yıllık bitki ekili alan (bin ha)	2.607
Çok yıllık bitkiler ekili alan (bin ha)	204
Kalıcı mera alanı (bin ha)	666
Kırsal nüfus	3.759.825
Kırsal nüfus (toplam nüfusun yüzdesi)	43,3

2021 yılı verileridir.

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

Toplam nüfusun (neredeyse 3 milyon) %43'ü tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Tarımsal faaliyetler toplam arazi varlığının %40'nde gerçekleştirilmekte olup, su tarımsal faaliyetlerin vazgeçilmez bir parçasıdır. Ekilebilir arazi toplam arazi varlığının %29,8'idir. Ancak bu alan içerisinde çok yıllık bitkilerin ekili olduğu alan oldukça azdır (%2,4). Bu nedenle buğday, mısır, ayçiçeği, şeker pancarı, domates, biber, patates gibi tek yıllık bitkiler tarımsal üretimindeki başlıca aktörleridir.

İKLİM

Parametre	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağu.	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ort.
Ort. Sıcaklık (°C)	0,50	2,19	6,52	11,27	16,02	19,64	21,46	21,73	17,05	11,94	6,27	1,64	0,50
Min. Sıcaklık(°C)	-2,68	-1,70	1,67	5,94	10,48	14,05	15,38	15,50	11,19	6,84	2,46	-1,39	-2,68
Maks. Sıcaklık(°C)	3,68	6,09	11,40	16,65	21,61	25,28	27,60	28,01	22,96	17,08	10,13	4,68	3,68
Yağış (mm)	48,88	48,89	48,76	57,19	79,02	89,61	71,89	55,42	73,41	65,47	60,35	62,77	48,88
Nem (%)	84	80	70	65	67	68	67	69	69	72	80	82	68,5
Yağmurlu günler (g.)	8,8	8,1	7,9	7,4	9,8	8,5	6,2	5,4	6	7	6,9	7,8	7,5

Kaynak: (Dünya Bankası b, 2023)

* Yıllık yağış miktarı ve yağmurlu günler sayısı toplam olarak verilmiştir.

Sırbistan ılıman bir karasal iklime sahiptir. Temmuz en sıcak ay, Ocak ise en soğuk aydır. Haziran, yıllık toplam yağışın ortalama %13'ü ile en çok yağış alan aydır. En az yağış alan aylar ise Şubat ve Ekim aylarıdır. Kar tipik olarak Kasım'dan Mart'a kadar görülür ve en yüksek kar yağışı Ocak ayında kaydedilir.

Sıcak mevsimde kuzeybatı ve batı rüzgârları, soğuk mevsimde ise doğu ve güneydoğu rüzgârları hâkimdir. Tüm ülke için yıllık yağış miktarı 896 mm'dir. Sırbistan'ın iklimi, az ya da çok belirgin yerel özellikler ve mevsimler arasında kademeli bir geçiş ile ılımlı karasaldır. 1.000 m'nin üzerindeki dağlık bölgelerde karasal iklim hâkimdir.

Ülkenin güneybatı kısmı Akdeniz, subtropikal ve karasal iklim ile sınır komşusudur.

BITKİSEL ÜRETİM**EKİM ALANLARI**

ÜRÜN	2018 (ha)	2019 (ha)	2020 (ha)	2021 (ha)	2022 (ha)
Mısır	901.753	962.083	996.527	1.020.337	952.216
Buğday	643.083	577.499	581.128	598.735	631.086
Ayçiçeği çekirdeği	239.148	219.404	221.149	212.736	251.155
Soya fasulyesi	196.472	229.372	236.758	237.036	235.275
Arpa	105.740	100.118	106.318	98.495	93.815
Erikler ve yaban eriği	72.224	72.316	73.010	72.569	72.323
Şekerpancarı	48.125	42.539	37.418	39.411	34.728
Kolza tohumu	45.628	30.804	24.638	22.705	29.041
Elma	25.917	26.089	26.360	27.034	27.253
Patates	28.232	34.110	29.676	26.388	24.870
Trifikale	27.233	25.725	28.495	24.746	22.153
Üzüm	20.333	20.501	19.840	20.113	19.973
Vişne	18.841	19.114	19.601	19.551	19.875
Ahududu	22.654	23.249	24.028	20.807	19.703
Diğer fasulyeler, yeşil	16.524	17.138	16.583	16.748	16.823
Yulaf	26.111	22.669	17.116	17.725	14.503
Kırmızı biber ve biber, yeşil	12.016	10.097	9.974	10.278	10.186
Meyveler (diğer)	8.176	8.365	8.321	9.298	9.845
Fiğ	8.724	8.705	8.678	8.691	8.704
Fasulye, kuru	9.112	9.091	8.512	8.045	8.627
Domates	8.629	7.888	7.347	7.593	7.863
Lahana	8.251	7.957	7.547	7.513	7.335
Fındık, kabuklu	4.363	4.479	4.922	5.083	7.115
Şeftali ve nektarin	7.068	7.086	7.159	7.167	7.079
Çilekler	6.892	6.512	6.716	6.788	7.039
Kayısı	5.860	5.913	5.985	6.023	6.092
Çavdar	4.736	5.046	2.152	4.943	5.579
Bezelye, yeşil	6.736	6.282	6.038	5.785	5.541
Karışık tahıl	5.312	5.562	5.483	5.452	5.499

Tahıllar (nes)	4.332	5.853	6.147	5.207	5.376
Karpuz	6.814	5.709	5.237	5.035	5.168
Tütün (işlenmemiş)	5.762	7.023	6.745	5.803	5.145
Taze sebzeler (diğer)	3.865	5.915	6.324	5.865	5.093
Armut	4.982	4.970	5.036	5.074	5.011
İnek bezelyesi, kuru	4.640	4.664	4.718	4.704	4.690
Kiraz	4.212	4.273	4.348	4.453	4.518
Soğan ve arpacık soğanı, kuru	3.618	3.349	4.080	4.169	4.114
Ceviz, kabuklu	2.798	2.782	3.037	3.016	3.411
Hardal tohumu	3.025	2.983	2.984	3.037	3.091
Salatalık ve kornişon	3.220	3.020	2.883	2.769	2.814
Havuç ve şalgam	1.385	1.915	2.662	2.592	2.704
Sorgum	2.612	2.628	2.597	2.601	2.606
Yeşil mısır	2.267	2.787	2.799	2.641	2.562
Ayvalar	1.893	1.915	1.984	2.009	2.040
Acı biber ve biber, kuru	1.844	1.812	1.823	1.827	1.821
Yeşil sarımsak	1.441	1.145	1.313	1.295	1.311
Bakliyat (diğer)	1.511	1.801	1.678	1.435	1.282
Vaccinium cinsinin diğer meyveleri	747	773	821	1.057	1.031
Haşhaş tohumu	958	964	975	983	991
Yağlı tohumlar (diğer)	1.318	1.233	1.066	935	912
Anason, kişniş, kimyon, rezene ve ardıç meyveleri, çiğ	770	746	771	762	760
Yenilebilir kökler ve yumrular (nes)	256	290	278	275	281
Darı	107	108	107	107	107
Patlıcan	100	100	100	100	100
Hindiba kökleri	95	96	96	95	96
Şerbetçiotu konileri	27	26	26	26	26

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

VERİM

ÜRÜN	2018 (kg/ha)	2019 (kg/ha)	2020 (kg/ha)	2021 (kg/ha)	2022 (kg/ha)
Şekerpancarı	4.831.800	5.419.300	5.393.700	5.197.000	4.800.470
Hindiba kökleri	3.717.030	3.677.110	3.663.060	3.686.220	3.677.150
Karpuz	2.926.610	2.863.600	2.697.300	2.881.610	3.552.210
Yenilebilir kökler ve yumrular (nes, taze)	2.442.580	2.446.670	2.370.700	2.419.750	2.412.810
Lahanalar	2.537.300	2.240.900	2.376.800	2.466.620	2.255.300
Patates	1.728.210	2.058.300	2.240.500	2.326.000	2.106.000
Yeşil mısır	2.043.810	2.045.320	2.044.910	2.046.910	2.048.900
Patlıcan	2.052.470	2.044.180	2.049.040	2.047.560	2.046.090
Havuç ve şalgam	1.603.100	2.064.800	1.981.200	2.110.460	1.915.310
Domates	1.528.210	1.415.300	1.405.700	1.779.380	1.883.900
Elma	1.776.460	1.914.900	1.856.700	1.898.490	1.784.080
Kırmızı biber ve biber, yeşil	1.124.100	1.171.200	1.068.400	1.436.690	1.414.300
Armut	1.082.000	1.103.800	1.332.600	1.102.440	1.191.600
Salatalık ve kornişon	1.321.090	983.800	1.085.000	1.053.700	1.092.790
Soğan ve arpacık soğanı, kuru	773.000	883.500	809.100	894.580	851.510
Vişne	679.490	507.300	845.560	793.500	827.400
Üzüm	735.130	797.600	808.000	774.220	813.500
Kayısı	433.690	692.200	509.500	520.700	728.590
Erikler ve yaban eriği	595.650	772.900	797.900	568.810	675.570
Şeftali ve nektarin	1.042.120	990.420	819.830	612.990	641.110
Ahududu	560.650	516.400	493.900	531.500	589.210
Meyveler (diğer)	508.160	456.830	430.810	530.010	550.090
Ayvalar	650.710	578.300	560.500	519.060	532.600
Kiraz	454.720	401.100	344.100	356.230	507.900
Buğday	457.420	438.900	494.470	574.930	492.770
Arpa	387.870	372.900	460.990	562.390	481.800
Taze sebzeler (diğer)	735.580	662.960	612.160	578.720	472.300
Çilekler	315.370	301.110	453.890	330.390	468.010

Mısır	772.360	763.400	790.000	590.700	449.820
Tritikale	416.550	397.400	443.600	508.300	437.400
Vaccinium cinsinin diğer meyveleri	425.500	425.650	426.280	425.800	425.330
Bezelye, kuru	434.400	407.700	457.300	409.510	381.500
Ceviz, kabuklu	349.250	317.600	278.400	253.510	347.000
İnek bezelyesi, kuru	337.130	336.930	337.490	337.380	337.260
Fiğ	324.820	324.970	325.470	324.950	324.440
Çavdar	283.320	256.900	708.180	377.910	319.500
Sorgum	312.370	312.320	312.380	313.400	314.410
Kolza tohumu	296.800	273.700	299.000	323.700	302.400
Karışık tahıl	302.840	292.140	295.060	296.590	294.580
Yulaf	286.110	248.100	304.600	315.680	290.930
Yeşil sarımsak	250.870	270.000	241.900	289.580	257.280
Ayçiçeği çekirdeği	306.800	332.300	287.900	285.600	256.200
Acı biber ve biber, kuru	233.020	232.810	232.900	232.910	232.870
Tahıllar (nes)	253.600	214.200	285.800	242.190	201.300
Diğer fasulyeler, yeşil	182.440	177.760	182.480	180.860	180.340
Soya fasulyeleri	328.600	305.400	317.450	227.900	169.400
Fındık, kabuklu	124.410	110.500	135.900	122.800	131.100
Şerbetçiotu konileri	131.460	128.910	130.170	130.210	129.770
Tütün (işlenmemiş)	124.420	113.800	132.300	174.000	128.300
Anason, badian, kişniş, kimyon, kimyon, rezene ve ardıç meyveleri, çiğ	126.320	126.330	122.940	125.180	124.800
Haşhaş tohumu	109.720	110.550	109.390	107.960	107.470
Darı	99.730	101.190	98.750	99.890	99.940
Fasulye, kuru	122.260	99.300	108.700	111.700	92.700
Yağlı tohumlar (diğer)	158.500	140.310	157.400	109.300	87.170
Bakliyat (diğer)	117.010	90.300	97.400	100.770	83.930
Hardal tohumu	82.940	81.760	83.360	81.600	79.850

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

ÜRETİM MİKTARI

ÜRÜN	2018 (ton)	2019 (ton)	2020 (ton)	2021 (ton)	2022 (ton)
Mısır	6.964.770	7.344.542	7.872.607	6.027.131	4.283.293
Buğday	2.941.601	2.534.643	2.873.503	3.442.308	3.109.827
Şekerpancarı	2.325.303	2.305.316	2.018.215	2.048.190	1.667.107
Ayçiçeği çekirdeği	733.706	729.079	636.688	607.574	643.459
Patates	487.909	702.086	664.891	613.785	523.762
Erikler ve yaban eriği	430.199	558.930	582.547	412.778	488.593
Elma	460.404	499.578	489.426	513.238	486.215
Arpa	410.138	373.340	490.115	553.924	452.001
Soya fasulyeleri	645.607	700.502	751.578	540.205	398.556
Karpuz	199.419	163.483	141.258	145.089	183.578
Lahana	209.353	178.308	179.377	185.317	165.426
Vişne	128.023	96.965	165.738	155.137	164.446
Üzüm	149.474	163.516	160.307	155.718	162.481
Domates	131.869	111.639	103.277	135.108	148.131
Kırmızı biber ve biber, yeşil	135.072	118.256	106.562	147.663	144.061
Ahududu	127.010	120.058	118.674	110.589	116.093
Tritikale	113.439	102.231	126.404	125.784	96.897
Kolza tohumu	135.422	84.311	73.668	73.496	87.820
Armut	53.905	54.859	67.110	55.938	59.711
Meyveler (diğer)	41.547	38.214	35.847	49.280	54.156
Yeşil mısır	46.333	57.000	57.238	54.059	52.488
Havuç ve şalgam	22.203	39.541	52.740	54.703	51.790
Şeftali ve nektarin	73.657	70.181	58.692	43.933	45.384
Kayısı	25.414	40.930	30.494	31.362	44.386
Yulaf	74.707	56.242	52.135	55.954	42.193
Soğan ve arpacık soğanı, kuru	27.967	29.588	33.011	37.295	35.031
Çilekler	21.735	19.608	30.483	22.427	32.943
Salatalık ve kornişon	42.539	29.711	31.281	29.177	30.751
Diğer fasulyeler, yeşil	30.146	30.465	30.262	30.291	30.339
Fiğ	28.337	28.290	28.245	28.242	28.240

Taze sebzeler (diğer)	28.430	39.214	38.713	33.942	24.054
Kiraz	19.153	17.139	14.961	15.863	22.947
Bezelye, taze	29.261	25.612	27.612	23.690	21.139
Çavdar	13.418	12.963	15.240	18.680	17.825
Karışık tahıl	16.088	16.248	16.179	16.172	16.199
İnek bezelyesi, kuru	15.641	15.715	15.921	15.869	15.816
Ceviz, kabuklu	9.772	8.836	8.455	7.646	11.836
Ayvalar	12.318	11.074	11.120	10.428	10.865
Tahıllar (nes)	10.986	12.537	17.568	12.611	10.822
Fındık, kabuklu	5.428	4.949	6.689	6.242	9.328
Sorgum	8.159	8.208	8.111	8.152	8.193
Fasulye, kuru	11.140	9.027	9.253	8.986	7.997
Yenilebilir kökler ve yumrular (nes, taze)	6.253	7.095	6.598	6.649	6.781
Tütün (işlenmemiş)	7.169	7.992	8.924	10.097	6.601
Mantar ve trüf mantarı	5.400	5.394	5.487	5.454	5.480
Vaccinium cinsinin diğer meyveleri	3.181	3.292	3.500	4.500	4.387
Acı biber ve biber, kuru	4.298	4.219	4.247	4.255	4.240
Hindiba kökleri	3.513	3.520	3.514	3.516	3.518
Yeşil sarımsak	3.615	3.092	3.176	3.750	3.373
Hardal tohumu	2.509	2.439	2.487	2.478	2.468
Patlıcan	2.054	2.046	2.054	2.053	2.052
Bakliyat (diğer)	1.768	1.626	1.634	1.446	1.076
Haşhaş tohumu	1.051	1.066	1.067	1.061	1.065
Anason, badian, kişniş, kimyon, kimyon, rezene ve ardıç meyveleri, çiğ	972	942	948	954	948
Yağlı tohumlar (diğer)	2.089	1.730	1.678	1.022	795
Darı	107	109	106	107	107
Şerbetçiotu	36	33	34	34	34

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

HAYVANSAL ÜRETİM

ÜRETİM MİKTARI

ÜRÜN	2018 (ton)	2019 (ton)	2020 (ton)	2021 (ton)	2022 (ton)
Çiğ süt (inek)	1.537.375	1.553.839	1.539.445	1.517.686	1.468.036
Kemikli domuz eti	312.834	301.590	303.530	312.167	305.453
Tavuk eti	105.505	113.577	113.978	110.528	115.618
Kemikli sığır eti	71.158	65.008	66.926	69.785	74.043
Çiğ süt (keçi)	34.519	32.046	34.712	35.399	34.771
Koyun eti	31.030	32.476	29.520	27.604	28.245
Yenilebilir domuz sakatatı	22.964	22.139	22.281	22.915	22.422
Domuz yağı	22.531	21.721	21.861	22.483	21.999
Doğal bal	11.427	7.600	6.838	7.438	14.228
Yenilebilir sığır sakatatı	11.214	10.244	10.547	10.997	11.668
Sığırların ham postları ve derileri	9.968	9.106	9.375	9.775	10.372
Çiğ süt (koyun)	18.111	11.156	9.584	10.390	9.300
Koyun veya kuzuların ham postları ve derileri	6.092	6.376	5.795	5.419	5.545
Yenilebilir koyun sakatatı	5.648	5.911	5.373	5.024	5.141
Keçi eti	4.096	3.192	2.962	3.257	2.932
Kırılmış yün	2.844	2.799	2.814	2.859	2.890
Sığır yağı	2.769	2.529	2.604	2.715	2.881
Koyun yağı	1.523	1.594	1.449	1.355	1.386
Yenilebilir keçi sakatatı	791	616	572	629	566
Keçi veya oğlakların ham postları ve derileri	791	616	572	629	566
Keçi yağı	160	125	116	127	114
Diğer etler (memeliler hariç)	60	60	61	61	61
At eti	40	40	40	40	28
Atların ve diğer atların yenilebilir sakatatları	5	5	5	5	3

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

HAYVAN VARLIĞI

ÜRÜN	2018 (Adet)	2019 (Adet)	2020 (Adet)	2021 (Adet)	2022 (Adet)
Arı (kovan)	914.134	976.701	979.870	976.444	977.471
Sığır	878.336	898.178	886.127	859.514	799.844
Tavuk (1000 adet)	15.685	15.417	14.927	15.122	14.624
Ördek (1000 adet)	166	109	128	103	88
Kaz (1000 adet)	75	48	31	23	22
Keçi	195.932	191.280	202.325	195.037	191.703
At	14.973	13.721	13.091	12.725	12.332
Koyun	1.711.677	1.641.827	1.684.613	1.695.408	1.720.826
Domuz	2.782.282	2.903.007	2.983.102	2.868.121	2.666.983
Hindi (1000 adet)	207	88	84	72	69

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

Ürün	Birim	2018	2019	2020	2021	2022
Karton tahtası	t	65.000	77.000	102.000	91.000	82.000
Kasa malzemeleri	t	110.000	105.000	109.000	99.000	86.000
Sunta	m ³	29.000	27.000	24.000	21.000	19.000
Ev ve hijyen kağıtları	t	57.000	59.000	66.000	63.000	55.000
Gazete kağıdı	t	150.000	147.000	144.000	139.000	126.000
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar, iğne yapraklılar (üretim)	m ³	40.000	52.000	49.000	41.000	35.000
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar, iğne yapraklı olmayan (üretim)	m ³	106.000	119.000	128.000	122.000	101.000
Kağıt ve karton (diğer)	t	407.000	397.000	433.000	396.000	357.000
Diğer kağıt ve kartonlar (nes)	t	25.000	23.000	22.000	18.000	15.000
Esas olarak ambalajlamaya yönelik diğer kağıtlar	t	63.000	55.000	53.000	47.000	45.000
Sunta	m ³	283.000	214.000	217.000	272.000	219.000
Kontrplak	m ³	10.000	12.000	11.000	15.000	19.000
Baskı ve yazı kağıtları, kaplanmamış, ahşapsız	m ³	68.000	96.000	94.000	76.000	66.000
Odun dışındaki liflerden elde edilen kağıt hamuru	m ³	34.000	272.000	294.000	231.000	199.000
Geri kazanılmış kağıt	t	197.000	206.000	208.000	178.000	169.000
Kağıt hamuru, yuvarlak ve bölünmüş, iğne yapraklı	m ³	213.000	238.000	229.000	202.000	178.000
Kağıt hamuru, yuvarlak ve bölünmüş, iğne yapraklı	m ³	965.000	986.000	988.000	974.000	899.000
Kaplama sayfaları	m ³	21.000	31.000	28.000	27.000	30.000

Odun briketleri ve diğer aglomeralar	t	19.000	17.000	15.000	13.000	11.000
Odun kömürü	t	26.000	27.000	26.000	22.000	19.000
Talaş ve parçacıklar	m ³	148.000	129.000	98.000	201.000	190.000
Odun yakıtı, iğne yapraklı	m ³	130.000	141.000	142.000	129.000	141.000
Odun yakıtı, iğne yapraklı olmayan	m ³	6.403.000	6.209.000	6.312.000	6.122.000	6.433.000
Ahşap peletler	t	323.000	388.000	445.000	468.000	418.000
Ahşap artıkları	m ³	424.000	432.000	406.000	582.000	512.000
Ambalaj kağıtları	t	87.000	78.000	81.000	78.000	74.000

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

DIŞ TİCARET

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	Tarımın Payı (%)	Genel	Tarım	Tarımın Payı (%)
2019	19,6	3,6	18,4	26,5	2	7,5
2020	19,3	4,1	21,2	26,1	2,3	8,8
2021	25,5	5,0	19,6	33,8	2,8	8,2
2022	28,5	5,0	17,5	39,7	3,2	8,1
2023	30,8	5,0	16,2	39,6	3,6	9,1

Kaynak: (Trademap, 2024) (Milyar ABD doları)

Dünya ithalatındaki payı **%0,2**, Dünya ihracatındaki payı **%0,1**

DIŞ TİCARET ORTAKLARI

Sırbistan'ın Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

Almanya, Bosna Hersek, İtalya, Macaristan, Romanya

Türkiye 18. Sırada

Sırbistan'ın Tarımsal Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

Bosna Hersek, Karadağ, İtalya, Almanya, Rusya

Türkiye 23. Sırada

Sırbistan'ın Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

Almanya, Çin, İtalya, **Türkiye**, Rusya

Sırbistan'ın Tarımsal Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

Almanya, İtalya, Polonya, Hırvatistan, İspanya

Türkiye 11. Sırada

Kaynak: (Trademap, 2024)

SIRBİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	ÜRÜNLER	2019	2020	2021	2022	2023
081120	Ahududu, böğürtlen, dut, üzüm	271,3	341,3	527,7	447,3	345,6
240220	Tütün içeren sigaralar	195,5	211,2	228,9	240,8	282,4
240319	İçilen tütün	101,3	212,6	196,0	204,0	260,0
230910	Kedi veya köpek maması	74,5	102,1	146,5	152,5	224,9
220210	Sular (mineral sular ve gazlı sular dâhil)	61,5	58,1	101,9	163,0	191,0
100590	Mısır (tohumluk olmayan)	486,6	600,1	558,3	355,6	190,7
081190	Diğer meyveler	97,5	120,2	137,2	147,1	153,4
100199	Buğday ve mahlût	45,5	81,6	255,2	240,6	149,1
210690	Diğer gıda müstahzarları	60,2	69,9	91,2	97,5	118,1
220299	Alkolsüz içecekler	71,5	67,4	88,0	93,2	115,7
Toplam		3.588	4.107	4.979	5.033	5.010

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TARIM ÜRÜNLERİ İHRACATINDAKİ BAŞLICA ÜLKELER

ÜLKELER	% PAY
Bosna Hersek	12,8
Karadağ	7,9
İtalya	6,5
Almanya	6,5
Rusya	6,4
Kuzey Makedonya	5,9
Hırvatistan	5,4
Romanya	4,9
Cezayir	4,4
Bulgaristan	2,9

Türkiye 23. Sırada yer almaktadır. (%1,3)

SİRBİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	ÜRÜNLER	2019	2020	2021	2022	2023
210690	Diğer gıda müstahzarları	94,9	116,8	152,0	148,8	165,1
020329	Domuz eti (dondurulmuş)	54,0	58,2	62,1	96,9	132,3
190590	Unlu mamuller	43,6	47,9	62,6	76,9	98,5
090111	Kahve; kafeini alınmamış, kavrulmamış	60,0	55,4	63,1	94,7	91,3
240120	Yaprak tütün	99,5	79,9	76,6	78,9	90,6
080390	Muz (taze/kuru)	56,4	62,4	68,6	64,0	70,9
230910	Kedi veya köpek maması	34,4	42,8	62,0	62,7	70,7
100510	Mısır (tohumluk)	15,5	16,6	20,3	45,4	67,0
180690	Çikolatalar ve kakao içeren diğer gıdalar	30,7	35,3	45,8	45,4	64,5
120190	Soya fasulyesi	0,4	0,1	38,0	67,4	58,6
Toplam		2.080	2.299	2.807	3.222	3.572

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TARIM ÜRÜNLERİ İTHALATINDAKİ BAŞLICA ÜLKELER

ÜLKELER	% PAY
Almanya	8,2
İtalya	7,3
Polonya	6,6
Hırvatistan	6
İspanya	5,9
Hollanda	5,8
Macaristan	5,8
Belçika	4,5
Yunanistan	3,6
Fransa	3,4

Türkiye 11. Sırada yer almaktadır. (%3,1)

ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI

HS Kodu	ÜRÜNLER	2019	2020	2021	2022	2023
481092	Çok katlı kağıt ve kartonlar; kaolin vb. sıvanmış	101,5	89,9	112,6	113,3	98,5
441011	Ağaçtan yonga levha	46,3	49,4	63,6	74,4	66,4
481920	Oluklu olmayan kağıt veya kartondan katlanabilir kutular ve mahfazalar	51,6	47,6	48,1	56,6	62,8
440712	Göknar (Abies spp.) ve ladin (Picea spp.) ağaçlarından kereste	34,9	41,6	58,3	61,7	50,9
480300	Tuvalet temizlik kağıtları	26,9	25,8	29,2	43,4	39,4
Toplam		919,267	916,604	1.153	1.373	1.150

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İthalat Partnerleri: Almanya %9,2 Bosna Hersek %8,9 Avusturya %7,1 İtalya %6,9 Romanya %6,7

ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI

HS Kodu	ÜRÜNLER	2019	2020	2021	2022	2023
481159	Plastik sıvanmış, emdirilmiş veya kaplanmış kâğıt ve kartonlar	215,4	180,0	209,6	207,6	207,0
481092	Çok katlı kâğıt ve kartonlar	62,9	64,3	57,9	129,7	95,868
481940	Diğer torba veya çantalar (küllahlar dâhil)	38,3	48,5	79,0	89,4	69,6
481810	Tuvalet kağıtları ve benzeri kağıtlar	39,1	39,9	37,5	45,3	53,9
440792	Kayın	44,9	42,0	57,6	60,6	53,1
Toplam		828,570	783,663	954,308	1.148	1.036

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İhracat Partnerleri: İtalya %10,3 Bosna Hersek %7,4 Yunanistan %5,4 Almanya %5,4 Hırvatistan %4,8

TÜRKİYE-SİRBİSTAN TİCARETİ

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2019	1.302	112	8,6	446	138	31
2020	1.382	120	8,7	446	97	22
2021	2.039	160	7,8	471	125	26,5
2022	2.447	175,7	7,2	598,0	163,7	27,3
2023	2.255	184,7	8,2	690,3	184,5	26,7

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN SİRBİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS KODU	ÜRÜNLER	2019	2020	2021	2022	2023
190590	Unlu mamuller	11,7	9,1	12,5	12,6	17,8
080550	Limon (taze veya kurutulmuş)	12,1	12,3	15,0	13,8	14,8
080521	Mandarinler (taze veya kurutulmuş)	7,0	11,6	11,3	10,0	13,2
170490	Kakao içermeyen diğer şeker mamulleri	7,3	6,1	8,9	10,7	12,2
070200	Domates; taze veya soğutulmuş	3,0	4,7	6,5	6,7	9,8
100510	Mısır (tohumluk)	0,03	0	4,2	6,3	8,0
240220	Tütün içeren sigaralar	3,9	4,8	6,0	9,0	7,5
200819	Sert kabuklu meyveler (yer fıstığı hariç)	4,6	5,1	6,1	4,8	7,3
070960	Capsicum/pimenta cinsi meyveler	1,4	2,2	3,4	3,8	5,9
080222	Fındık	4,5	5,4	5,3	4,8	5,4
Toplam		112,4	120,6	159,8	175,1	184,7

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN SİRBİSTAN'DAN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNLERİ

HS KODU	ÜRÜNLER	2019	2020	2021	2022	2023
240220	Tütün içeren sigaralar	74,1	38,0	71,4	114,4	137,9
230910	Kedi veya köpek maması	6,6	8,9	9,9	12,6	14,4
151211	Ayçiçeği tohumu yağları	11,8	6,6	7,2	2,6	9,6
151219	Ayçiçeği veya aspir yağları ve bunların fraksiyonları	2,0	0	0	0	5,3
110430	Diğer şekilde işlenmiş hububat taneleri	0,02	0,7	2,6	2,7	2,6
240120	Yaprak tütün	2,1	0,9	0,4	0,1	2,2
081120	Ahududu, böğürtlen, dut, üzümler	1,6	2,3	1,9	3,4	1,9
210210	Canlı mayalar	0,3	0,8	0,5	0,3	1,1
081190	Diğer meyveler ve sert çekirdekli meyveler (dondurulmuş)	0,6	1,0	1,9	2,3	1,1
100590	Mısır; tohumluk olmayan	0,6	0,7	0,8	1,3	1,0
Toplam		138,776	97,260	124,931	163,703	184,528

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'DEN SIRBİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER

Potansiyel Ürün	Sırbistan'ın Dünyadan İthalatı (milyon \$)	Türkiye'den İthalatı (Milyon \$)	TR'nin Dünyaya İhracatı (milyon \$)	Dünyada İhracatında Ülkelerin Payı		Sırbistan'ın İthalat Partnerleri	
HS: 210690 Gıda müstahzarları	165,1	1,4	658,8	Singapur ABD Almanya Hollanda Çin Türkiye	%12,5 %11 %8,8 %6,7 %5,2 % 1	Almanya Polonya İtalya Hırvatistan Avusturya Türkiye	%16,2 %14,2 %11,6 %9,7 %7,1 %0,9
HS: 180690 Çikolatalar ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	64,5	2,0	516,5	Almanya İtalya Polonya Belçika ABD Türkiye	%14,5 %10,8 %9 %8,6 %6,2 %3	Almanya Polonya Hırvatistan İtalya Bos. Her. Türkiye	%24,9 %23,5 %7,8 %6,9 %6,6 %5,5
HS: 220210 Sular (mineral sular ve gazlı sular dahil)	56,7	0,001	254,7	Avusturya Hollanda Almanya Tayland Polonya Türkiye	%19,4 %9,4 %6,9 %5,9 %4,4 %2,3	Romanya Macaristan Avusturya Hırvatistan Bos. Her. Türkiye	%33,6 %22 %17,8 %13,2 %4 %0,2
HS: 190531 Tatlı bisküviler	31,8	1,1	455,5	Meksika Hollanda Almanya Belçika Kanada Türkiye	%9,8 %8,7 %8,4 %6,4 %4,6 %3,7	Almanya Bos. Her. Polonya Çekya İtalya Türkiye	%18,8 %17,6 %16,6 %9,8 %8 %3,5
HS: 080510 Taze/kuru portakal	33,5	2,6	114,9	İspanya Gün. Afrika Mısır ABD Hollanda Türkiye	%25,5 %15,9 %13,3 %10,6 %5 %2,1	Yunanistan İspanya Türkiye	%67,8 %9,4 %8

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Trademap verileri kullanılarak düzenlenmiştir,

YATIRIM ORTAMI

Sırbistan, komünist yönetim döneminde dahi uluslararası ticaret konusunda deneyimleri olan ve bu özelliği sayesinde de yabancı yatırımcıları topraklarına çeken bir ülkedir. 2001 yılında gerçekleştirilen reformlardan sonra Sırbistan, Orta ve Doğu Avrupa'ya gelen doğrudan yabancı yatırımlar açısından önemini artırmıştır. Ülke son yıllarda AB politikalarına ve yasalarına uyum amacıyla birçok alanda yasal düzenleme gerçekleştirmiştir. Bu süreçte yabancı yatırımlar için elverişli bir ortam yaratılmaya çalışılmış ve kısıtlamalar önemsiz bir düzeye gerilemiştir. 2000 yılından bu yana doğrudan yabancı yatırımların ülkeye göre dağılımına bakıldığında AB ülkelerinin toplam yatırımlardaki payının %70 civarında olduğu görülmektedir. Sırbistan Yatırım Ajansı verilerine göre İtalya, Almanya, Avusturya, Slovenya ve ABD en fazla yatırım yapan ilk beş ülkedir, Sırbistan'a gerçekleşen yatırımlar sektör bazında incelendiğinde ise; tekstil ve hazır giyim, otomotiv, gıda-içecek ve tarım, inşaat, elektrik ve elektronik, makine ve ekipmanları, finans sektörleri öne çıkmaktadır. 2019-2021 döneminde toplam doğrudan yabancı yatırım miktarı 13 milyar dolar olan Sırbistan, 2021 yılında 53 milyar dolarlık toplam yabancı sermaye stoku ile dünyada 64. sıradadır. Sırbistan'ın, aralarında ülkemizin de bulunduğu 50 ülke ile İkili Yatırım Anlaşması bulunmaktadır (Anonim b, 2024).

Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

Sırbistan, yabancı yatırımcıların garanti ve koruma sınırlarını açıkça belirleyen hukuksal düzenlemelere sahiptir. Halihazırdaki Yabancı Yatırımlar Kanunu Sırbistan'daki yatırımların çerçevesini belirlemektedir. Bu kanun, daha önceki kısıtlamaları kaldırmakta, ulusal uygulamayı yabancı yatırımcılara genişletmekte, kar ve kar paylarının transferine veya iadesine izin vermekte, kamulaştırmaya karşı garanti sağlamak ve aynı sermaye olacak donanımların ithalatının gümrüksüz yapılmasına olanak vermektedir. Sırbistan'da savunma sektöründe ya da güvenlik nedeniyle yasaklanmış bölgelerde yabancı yatırımcılara işletme kurma hakkı verilmemekle birlikte, Savunma Bakanlığı izniyle sınırlı olarak katılım sağlanabilmektedir. Sırbistan Yatırım Ajansı-RAS (<http://ras.gov.rs/invest-in-serbia>) yatırımcılara doğrudan bilgi vermekte, Ekonomi Bakanlığı, Özelleştirme Ajansı (<http://www.priv.rs/Welcome>) da potansiyel yatırımcılara özelleştirme programları ve yatırım fırsatları konusunda bilgilendirmektedir. Ülkedeki yabancı yatırımlar 2002 yılında kabul edilen Yabancı Yatırım yasası ile düzenlenmiştir, Hükümetin bu konudaki temel amacı ülkede iş yapmak isteyen yabancı firmalara elverişli bir yasal, ekonomik ve siyasi ortama yaratmaktır. Sırbistan yerel firmalara sunmakta olduğu hak ve yükümlülükleri eşit ölçüde yabancı firmalara da sunmaktadır. Hükümetin uzun vadedeki amacı ise AB yasalarına tam uyumun sağlanmasıdır.

Ülkede iş kayıt işlemleri, gerekli olan bütün belgelerin hazır olması şartıyla yaklaşık 1 hafta-10 gün sürmektedir. Sürecin biraz ağır ve zaman alıcı olması nedeniyle kayıt esnasında yerel bir firmadan yasal danışmanlık almanın faydalı olacağı düşünülmektedir (Sırbistan İş Tescil Ajansı (Business Registers Agency, www.apr.gov.rs)). Mevcut yasaya göre yabancı yatırım yeni bir firma kurulması, mevcut bir firmanın sermayesine katkı sağlanması veya bir firmanın mülkiyet hakkının satın alınması ile gerçekleştirilebilmektedir.

Sırbistan, Avrupa'ya açılan coğrafi konumunun sağladığı lojistik avantajlar, Balkan ülkeleri arasında Romanya ve Yunanistan'dan sonra gelen en büyük pazara sahip olması, imzaladığı STA ile 1,3 milyar nüfusluk bir pazara açılımının bulunması, işgücü maliyetlerinin ve vergilerin düşük olması gibi rekabet edilebilir avantajlar, Hükümet tarafından sunulan destek ve teşvik paketleri gibi nedenlerle yabancı yatırımcılar için dikkat çeken bir ülkedir. Sırbistan'da, imalat sektörleri ile bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla yurtdışına hizmet sağlayan/ihracat yapan hizmet merkezlerine, işlenmiş gıda üretimine, otel/konaklama hizmetine ilişkin yapılacak yatırımlara devlet yardımı sağlanmaktadır. Geri ödemesiz nakit teşviği, vergi teşvikleri, arazi ve altyapı teşvikleri, Ulusal İstihdam Servisi tarafından sağlanan destekler Devlet tarafından sağlanan ana teşvik paketlerini oluşturmaktadır (Anonim b, 2024).

Serbest Bölgeler

Sırbistan'da halen 8'i faaliyette olan 11 adet serbest bölge bulunmaktadır. Faaliyette olan serbest bölgeler Pirot, Subotica, Zrenjanin, Kragujevac, Sabac, Novi Sad, Uzice, Smederova, açılmayı bekleyen serbest bölgeler ise South, Krusevac ve Svilajnac'dır. Serbest bölgede faaliyette bulunmakta olan firmalar KDV muafiyeti, vergi indirimi, hammadde, makine, inşaat malzemelerinin ithalat/ihracatında gümrük vergisi indirimi gibi çeşitli imkanlardan faydalanmaktadır. Ayrıca firmaların ofis yeri, atölye, depo temininde de çeşitli kolaylıklar bulunmaktadır. Buna ek olarak, serbest bölgelerde gerçekleştirilen ithalat ve ihracata herhangi bir sınırlama uygulanmamakta, iç pazar için ithal edilen ürünler de dış ticaret rejimine tabi olmaktadır. Serbest bölgede elde edilen gelirin transferinde herhangi bir kısıtlama bulunmamakta, herhangi bir vergi, gümrük ve ücrete tabi olmamaktadır (Anonim b, 2024).

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

	2021	2022*	2023*	2024*	2025*	2026*	2027*
Ülke Dışından Gelen Doğrudan Yatırım (milyon \$)	4.567,8	4.620,0	3.800,0	3.500,0	4.000,0	3.500,0	3.200,0
Ülke Dışından Gelen Doğrudan Yatırımın GSYİH'ya Oranı (%)	7,24	7,20	5,00	4,20	4,40	3,60	3,10
Ülke Dışına Giden Doğrudan Yatırım (milyon \$)	58.310	6.930	66.730	70.230	74.230	77.730	80.930
Ülke Dışından Gelen Doğrudan Yatırım Stoku (milyon \$)	-282,1	-300,0	-320,0	-450,0	-400,0	-450,0	-400,0
Ülke Dışına Yapılan Doğrudan Yatırım Stoku (milyon \$)	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: The Economist Intelligence Unit-EIU

*Tahmini veriler (Nisan 2023)

Türkiye'nin Sırbistan'daki Yatırımları

Türkiye'nin 2021 yılı itibarıyla yurtdışına gerçekleştirdiği 44 milyar dolar değerindeki toplam yurtdışı doğrudan yatırım stokunda Sırbistan, 275 milyon dolar ve % 1 pay ile 20, Sıradadır.

Sırbistan Merkez Bankası'nın verilerinde ülkeye giren doğrudan yabancı yatırımların payı dikkate alındığında Türkiye 25, sırada yer alırken, Sırbistan Kalkınma Ajansı'nın proje sayısı bazındaki hesaplamalarına göre Türkiye %4,1 pay ile 6, ülke olarak görülmektedir.

İki ülke arasındaki STA ve iki ülke arasındaki siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerde altın dönemi yaşanıyor olması, Türk yatırımlarının bu ülkede artmasına da ivme kazandırmaktadır (Anonim b, 2024).

BANKACILIK

Sırbistan'da Türk bankası olarak Halkbank faaliyet göstermektedir.

Sırbistan'da yeni kurulmuş bir şirket, bankacılık işlemlerinde analiz edilebilecek bir finansal veriye sahip olmaması nedeniyle, Sırbistan kanunlarına göre ilk iki sene orta riskli kategoridedir. Bir başka deyişle, bankacılık sektöründe ilk değerlendirilen kriter olan kredibiliteye karar verilebilmesi için ilk iki yıl şirketin finansalları analiz edilememektedir. Bu çerçevede, bankacılık değerlendirmesinde ikinci aşama olan ve teminat yerine geçen ipotekler kabul edilmemektedir. Sırbistan'da yerleşik bankalar yeni kurulmuş bir şirketin riskini üstlenebilmek için, ilk iki yıl öncelikle ana firmalarından teminat mektubu istemektedir. Böylece ilk olarak ipoteğe dayanmayan, ana firmanın finansallarına göre bir değerlendirme yapılmaktadır, Mali verileri olumlu çıkar ise, daha sonra ihtiyaç duyulması halinde ipotek, teminat vb, talep edilmektedir.

Sırbistan'da elde edilen sermayenin, Türkiye'ye transferi için hiçbir engel bulunmamaktadır. Ancak, sermaye transferinde %15 oranında vergi kesintisi uygulanmaktadır.

Sırbistan'da şirket hesaplarında döviz tutabilmenin özel şartları ve limitleri vardır. Ancak, şirkete döviz olarak yurtdışından bir para transferi yapıldıysa hesapta döviz olarak kalabilir. Bunun dışında, yerel para mevduatı dövize çevrilerek limitsiz bekletilemez.

Sırbistan'da ticari kredide yıllık ortalama faiz Avro bazında %3-5, yerel para (Sırp Dinarı) bazında %7-8 civarındadır.

Sırbistan'da yer alan bankalar, diğer ülkelere de benzer şekilde, farklı ülkelerdeki bankaları tanımamaları nedeni ile doğrudan, birebir ilişki kurmayı tercih etmemektedir. Bu sebeple, dünyada aracı banka olarak bilinen, dünyadaki bütün ülkelerde bankaları, şubeleri bulunan başlıca bankalar (Citibank, Erste Bank, Deutsche Bank, Commerzbank vb,) ile aracılık anlaşması yapılmaktadır. Bu kapsamda, kendilerine ülkemizden gelen bir bankanın teminat mektubunu ya da kontrgarantisini kabul etmeden önce, bahsi geçen aracı bankalara ilgili Türk bankayı sorup, kendilerine ilgili bankanın değerlemesini yapıp garantör olmalarını talep etmektedir. Bu süreç de aracı bankanın da talep ettiği komisyon ve sürecin uzaması nedeniyle bankanın maliyetlerini artırmaktadır. Ancak bu durum, ülkemize özel bir durum olmayıp bankacılık sektöründe yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir.

Sırbistan'da hem Türk sermayeli bir banka olan Halkbank'ın hem de Türk ortaklı (Yapı Kredi ile olan ortaklık) bir banka olan ve Unicredit Bankasının faaliyet göstermesi Türk firmaları için avantaj sunmaktadır ve söz konusu bankaların, Türkiye'deki bankaları tanımaları ve gerekli bilgiye kolay erişebilmeleri nedeniyle Türk bankalarınca verilen teminat mektupları ile kontrgarantileri kabul ettikleri öğrenilmiştir. Yerel (Sırp) bankalar ise, rekabet koşullarının bulunduğu piyasada, müşterilerini bahsi geçen bankalara kaybetmemek için daha özenli değerlendirmelerde bulunmaktadır (Anonim d, 2024).

Bankacılık sektöründe yaşanan sorunlar:

Sırp tüketiciler ve ithalatçılar için yeterli finans kaynağı bulamaması sorun olmaya devam etmektedir. Bankacılık sisteminde, takipteki krediler (Non-performing loans-NPLs), Sırbistan'daki tüm kredilerin yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır. Bu durum, pazardaki alım gücünü sınırlamakta ve pazar derinliğini azaltmaktadır. Bu kapsamda, Türk Eximbank tarafından "Uluslararası Ticaretin Finansmanı" kapsamında sağlanan enstrümanların bu pazarda etkin kullanımı, ihracatçılarımızın pazara girişini kolaylaştırabilir. Türk Eximbank, ülkemizden mal ithal etmek isteyen yabancı alıcıları finanse etmektedir (Anonim d, 2024).

VERGİLENDİRME

Sırbistan menşeli ve AB gümrük bölgesine ihraç edilen mallar, tercihli gümrük rejimine tabidir, 2000 yılında, Avrupa Komisyonu Sırbistan için özerk ticaret tedbirlerini uygulamaya koymuştur. Bu düzenleme, Sırbistan menşeli birçok ürünün, gümrük vergisi ve miktar kısıtlaması olmaksızın Avrupa Birliği'ne ihracatının yapılmasına izin vermiştir, 2008 yılında ise, Sırbistan ve AB, İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ile ticaret ve ticaretle ilgili konular üzerine geçici bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma uyarınca Sırbistan'ın, AB'den ithal ettiği sanayi mallarının çoğu için gümrük tarifeleri kaldırılmıştır, Bazı tarım ürünleri (sığır eti, şeker, şarap vb.) üzerindeki vergiler devam etmektedir.

Sırbistan'dan ihraç edilen ürünlerin hammaddesinde herhangi bir CEFTA üyesi ülke, AB üyesi ülke, İzlanda, Norveç, İsviçre, Lihtenştayn ve Türkiye menşeli ürün var ise Sırp menşeli olarak kabul edilir. Böylelikle, bu ürünler yeterli işleme tabi tutulması şartıyla Sırp menşeli kazanır, Sırbistan'dan EFTA üyesi ülkeler ile İsviçre, Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn'ın ticaretinde sanayi ürünlerinde gümrük vergisi kaldırılmıştır. Tarım ürünlerinin ticareti ise, her bir EFTA üyesi ülke ile belirlenen ürünler için karşılıklı imtiyazlar sağlayan ayrı sözleşmelerle düzenlenmektedir.

Türkiye, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'nin işleyişine ilişkin kuralları belirleyen 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın bir gereği olarak, dış ticaret politikasını AB'nin Ortak Ticaret Politikası ile uyumlaştırmaktadır. Bu kapsamda ülkemiz, AB'nin Serbest Ticaret Anlaşması imzaladığı üçüncü ülkelerle münferit olarak STA'lar imzalamaktadır, Bu çerçevede, Sırbistan ile AB arasındaki İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının imzalanması akabinde ülkemiz ile Sırbistan arasındaki STA da 01,01,2009 tarihinde imzalanmış ve 01,09,2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2018 yılında ise anlaşma revize edilmiş ve 01,06,2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu anlaşmalar kapsamında, sanayi ürünlerinde gümrük vergileri karşılıklı olarak kaldırılmıştır ve tarım ürünlerinde ise karşılıklı olarak belirli ürünlerde tarife kontenjanları kapsamında vergi muafiyeti veya gümrük vergisi indirimi sunulmaktadır, Öte yandan, hizmet ticareti de revize anlaşma çerçevesinde düzenlenmiştir (Anonim d, 2024).

İç Vergiler

Sırbistan'da şirketlerin vergilendirilmesi; "Kurumlar Vergisi Kanunu", kişilerin vergilendirilmesi "Kişisel Gelir Vergisi Kanunu" çerçevesinde yürülmektedir. Buna ilaveten, "Katma Değer Vergisi Kanunu", "Mülkiyet/Emlak Vergisi Kanunu", "Vergi Usulleri ve Yönetimi Kanunu" vb, mevzuatlarla vergi uygulaması yürütülmektedir, Sırbistan'da vergiler, yerel idarelerin yetkisinde bulunan emlak vergisi, vb, birkaç istisna dışında, Merkezi Hükümet tarafından yönetilmektedir.

Sırbistan'da vergi konusunda yetkili kurumlar; Sırbistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Vergi İdaresi (<http://www.poreskauprava.gov.rs/en.html>) ve Gümrük İdaresi (<https://www.carina.rs/en.html>)'dir. Resmi istatistiklere göre Sırbistan'da kamu gelirlerinin büyük bir oranını, toplanan katma değer vergisi (KDV) ile sosyal sigortalar primi oluşturmakta, ardından tüketim vergisi, gelir vergisi, vb, gelmektedir (Anonim d, 2024).

Vergi Çeşitleri

Sırbistan'da uygulanan vergi çeşitleri aşağıda sunulmaktadır, Daha fazla detaylı bilgi için T,C, Ticaret Bakanlığı'nın Sırbistan Pazara Giriş Raporu'na bakınız (Anonim d, 2024).

- 1. Kurumlar vergisi:** Sırbistan'da faaliyette bulunan tüm şirketlerin (şubeler dâhil), girişimlerin, kooperatiflerin vb, teşekküllerin elde ettikleri ticari kazançlar kurumlar vergisine tabidir, Kurumlar vergisi oranı %15'tir,
- 2. Vergi kesintisi (vergi stopajı):** Vergi kesintisi, yalnızca Sırbistan'da yerleşik olmayanlara yapılan ödemelerde uygulanmaktadır. Yerleşik olmayanlara yapılan ödemeler (kâr payı, temettü, faiz, telif ücreti, kira, kişisel gelir vergisine konu olmayan eğlence, spor vb, faaliyetler sonucunda elde edilen gelir, pazar araştırması hizmeti, muhasebe ve denetim hizmetleri gibi danışmanlık hizmetlerinden elde edilen gelirler vb,) üzerinden %20 oranında vergi kesintisi yapılmaktadır.
- 3. Kişisel gelir vergisi:** Sırbistan'da yerleşik kişilerin (ikametgâhı Sırbistan'da olanlar, şirketinin merkezi Sırbistan'da olanlar veya hesap dönemi boyunca en az 183 gün Sırbistan'da ikamet edenler) tüm gelirleri kişisel gelir vergisine tabidir, Tarım ve ormancılıktan elde edilen gelir için vergi oranı %10'dur,
- 4. Katma değer vergisi:** Sırbistan'da KDV, 01.01.2005 tarihinde yapılan düzenleme ile uygulamaya konulmuş ve AB'nin KDV düzenlemesi ile uyumlaştırılmıştır. KDV, Sırbistan'da mal ve hizmet teslimi ile mal ithalatı üzerinden alınan bir vergidir. KDV oranı %20'dir, İndirimli KDV oranları ise, 2013 yılında yapılan düzenleme ile %0 ila %10 arasında belirlenmiştir. Temel gıda ürünlerine (şeker, ayçiçek yağı, ekmek, süt, un, yemeklik yağlar, meyveler, sebzeler, et, balık, yumurta vb,) %10 oranında KDV uygulanmaktadır, KDV kapsamında kayıtlı olmayan tarım üreticileri tarafından sağlanan mal ve hizmetlerin alımı için %8 oranında KDV uygulanmaktadır.
- 5. Transfer vergisi:** Transfer vergisi; gayrimenkul, fikri mülkiyet hakkı, kullanılmış araç, gemi, uçak ve inşaat arazisi kullanma hakkı sahipliği durumlarında, söz konusu mülkiyet haklarının devri esnasında alınır. Piyasa fiyatından daha düşük olduğu belirlenmedikçe sözleşme değeri, vergiye esas değer olarak kabul edilir. Aksi takdirde vergi, piyasa emsal değeri üzerinden hesaplanır. Vergi matrahı belirlendikten sonra %2,5 oranında vergi uygulanır.
- 6. Emlak vergisi:** Emlak vergisi, mülk sahibi kişi ise yıllık olarak gayrimenkul değerine göre %0,4 ila %2 arasında değişmektedir, Mülk sahibi şirket ise yıllık olarak emlak değerine ve gayrimenkulün bulunduğu belediye sınırlarına göre değişmektedir ve üst sınır %0,4'tür.
- 7. Veraset vergisi:** Veraset vergisi ise %1,5 ila %2,5 arasında değişmektedir.
- 8. Tüketim vergisi:** Tütün ürünlerinin (elektrikli sigara likiti dâhil), alkollü içeceklerinin, enerji kaynaklarının (petrol türevleri, biyoyakıtlar ve nihai tüketim için elektrik) ve kahvenin üretimi ve/veya ithalatı sırasında tüketim vergisi (excise tax) ortaya çıkmakta olup vergiler ürün bazında farklılık göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Anonim a. (2024, 05 17). *Sırbistan Ülke Künyesi*. T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası: <https://www.mfa.gov.tr/sirbistan-kunyesi.tr.mfa> adresinden alındı
- Anonim b. (2024, 05 16). *Sırbistan Ülke Profili*. T.C. Ticaret Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası: https://ticaret.gov.tr/data/5f0465bf13b876fa18e1c829/SIRB%C4%B0STAN-%C3%9Cİke%20Profili_2023.pdf adresinden alındı
- Anonim c. (2023, 01 11). *Dünya Ticaret Örgütü Resmi Sayfası*. "Prefential Trade Agreements": <http://ptadb.wto.org/> adresinden alındı
- Anonim d. (2024, 05 17). *Sırbistan Pazar Bilgileri*. T.C. Ticaret Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası: https://ticaret.gov.tr/data/5f10218413b87611789c8e20/S%C4%B1rbistan%20Pazar%20Bilgileri_2023.pdf adresinden alındı
- Anonim e. (2023, 01 11). *Acquisition of Real Estate*. <https://djordjevic-lawyer.co.rs/en/acquisition-of-real-estate/> adresinden alındı
- Anonim f. (2023, 01 11). *(AG Real Estate) Ownership and Status of Land in Republic of Serbia*. <https://www.ekapija.com/en/real-estate/179713/KZIN-AI/ownership-and-status-of-land-in-republic-of-serbia> adresinden alındı
- DB. (2024, 05 17). *Dünya Bankası*. www.worldbank.org adresinden alındı
- Dünya Bankası a. (2023, 01 11). *Sırbistan Ülke Göstergeleri*. <https://data.worldbank.org/indicator> adresinden alındı
- Dünya Bankası b. (2023, 01 13). *"Climate Change Knowledge Portal"*. Dünya Bankası Resmi İnternet Sayfası: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/serbia-rb/climate-data-historical> adresinden alındı
- FAOSTAT. (2024, 05 16). *Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü Resmi İstatistik Portalı*. FAOSTAT: <https://www.fao.org/faostat/en/> adresinden alındı
- Heritage. (2024, 05 17). *Heritage-Index of Economic Freedom*. <https://www.heritage.org/index/pages/country-pages/serbia> adresinden alındı
- Trade. (2024, 05 17). *International Trade Administration*. Trade Agreements: <https://www.trade.gov/> adresinden alındı
- Trademap. (2024, 05 17). *"International Trade Center"*. "Trade Statistics Database": <https://www.trademap.org/> adresinden alındı
- UNDP. (2024, 05 17). *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı*. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24> adresinden alındı

Bu çalışma, Ülkemiz ve Sırbistan arasında tarım ve ormancılık alanlarındaki ilişkileri ortaya koyarken, Venezuela'da yatırım yapabilecek Türk iş insanlarına yardımcı olmak amacıyla; Tarım ve Orman Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır,

Belgrad Ticaret Müşavirliği İletişim Bilgileri:

Adres:

Maglajska 8/3, Dedinje, 11000 Belgrade,
Serbia

Telefon Numaraları

+381 11 367 62 21 ve 0 312 204 81 36

E-posta

belgrad@ticaret.gov.tr

Belgrad Büyükelçiliđi İletişim bilgileri;

Adres:

Krunska 1, 11000 Belgrad, Sırbistan

Telefon Numaraları:

+381 11 333 24 00

+381 11 333 24 10 (10 hat)

Acil Durum / Nöbetçi Telefon Numarası

+381 69 669948

E-posta

embassy.belgrade@mfa.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için;

Dr. Eymen TOPRAK YAZGI

AB Uzmanı

İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı

0312 287 3360 – dâhili: 4631

eymen.toprakyazgi@tarimorman.gov.tr